

САМЈУЕЛ БЕКЕТ

ЧЕКАЈУЋИ ГОДОА

трагикомедија у два чина

Како живети док чекамо да смисао дође споља?

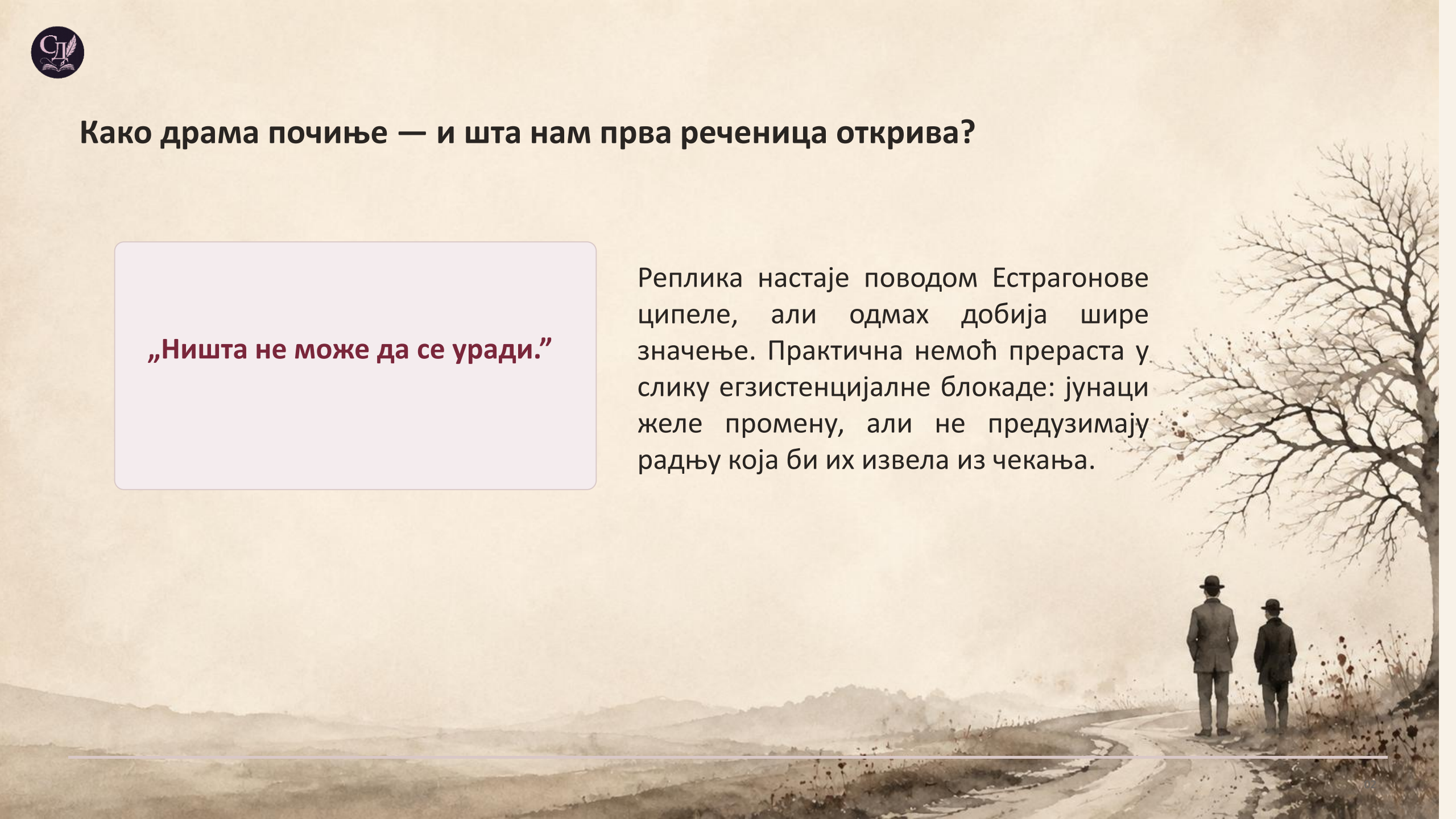

Како драма почиње — и шта нам прва реченица открива?

„Ништа не може да се уради.”

Реплика настаје поводом Естрагонове ципеле, али одмах добија шире значење. Практична немоћ прераста у слику егзистенцијалне блокаде: јунаци желе промену, али не предузимају радњу која би их извела из чекања.

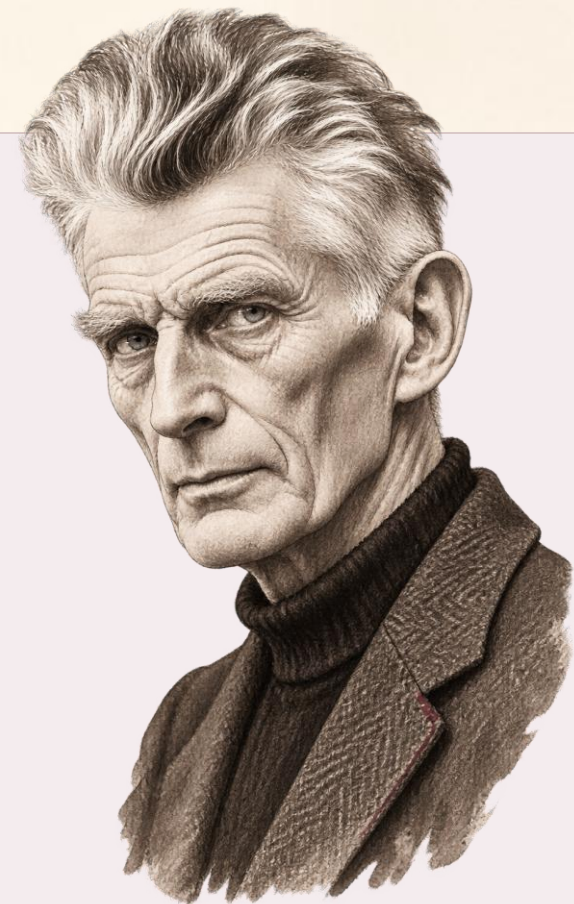
Основни подаци о делу

- **Трагикомедија у два чина**, написана најпре на француском 1948–1949. године под насловом „En attendant Godot”.
- Прво је изведено у Паризу 1953. године, у режији Рожеа Блена.
- Бекетова енглеска верзија објављена је као „Waiting for Godot”.

Шта је важно знати о Самјуелу Бекету?

- Бекет је рођен 1906. у Ирској, а умро 1989. у Паризу.
- Писао је на енглеском и француском и често сам преводио своја дела.
- Током Другог светског рата учествовао је у француском Покрету отпора.
- Нобелову награду за књижевност добио је 1969.
- Његово позориште тежи радикалној сведености: мање простора, предмета и радње — више питања о човеку.

Како је историјско искуство XX века припремило драму апсурда?

- Светски ратови, масовно страдање, логори и тоталитарни системи подривају веру у непрекидан напредак.
- Наука и технологија показују огромну моћ, али не обезбеђују морални смисао.
- Појединац се суочава са несигурношћу, обезличавањем, усамљеношћу и ограниченом способношћу да управља светом.

ДРАМА АПСУРДА

Како позориште обликом показује распад поузданог смисла?

Шта називамо драмом апсурда?

- То је позоришни правац који се афирмише педесетих година XX века, нарочито у Француској.
- Приказује човека у свету без сигурних одговора, али апсурд се не износи само као тема, већ се уграђује и у радњу, дијалог, сцену и композицију.
- Назив „театар апсурда” систематизовао је критичар Мартин Еслин 1961. године.

По чему се драма апсурда разликује од традиционалне драме?

ТРАДИЦИОНАЛНА ДРАМА

- Узрочно-последична радња;
- јасна мотивација;
- развој сукоба;
- стабилни ликови;
- дијалог преноси информацију;
- расплет мења почетну ситуацију.

ДРАМА АПСУРДА

- Сведена или кружна радња;
- понављање;
- нестабилно памћење;
- антијунаци;
- дијалог открива неуспех комуникације;
- крај враћа ликове на почетак.

Да ли је Бекет једноставно егзистенцијалистички писац?

Бекет и егзистенцијалисти деле питања слободе, усамљености, смрти и смисла.

Ипак, Сартр и Ками често користе релативно традиционалну форму да би говорили о апсурду, док Бекет осећање апсурда уграђује у саму драмску структуру. Зато је прецизније говорити о сродности проблема него Бекета свести на једну филозофску школу.

Којим поступцима Бекет ствара осећање апсурда?

Сведеном сценом, кружном композицијом, понављањем, непоузданим памћењем, паузама, ћутањем, неспоразумима и нескладом између речи и поступака. Трагично и комично се непрестано додирују: ликови пате, али њихови покрети и разговори често имају кловновску или фарсичну форму.

РАДЊА КОЈА СТОЈИ

Зашто се у драми готово ништа не догађа, а ипак се све мења?

Шта се заиста догађа у оба чина?

ОДГОВОР

Владимир и Естрагон чекају Годоа. Долазе Поцо и Лаки, задржавају се и одлазе. Дечак јавља да Годо неће доћи тог дана, али да ће доћи сутра. Владимир и Естрагон одлучују да оду, али остају на месту. Други чин понавља исти образац.

Како изгледа кружна фабула драме?

Шта се све мења у другом чину?

- Дрво је олистало
- Поцо је ослепоо, а Лаки је занемео. Конопац је краћи и однос зависности постаје још видљивији.
- Промене, међутим, не производе расплет: Годо и даље не долази, сећања су непоуздана, а одлука о одласку остаје неизвршена.

Како је описан простор и шта он може симболично означавати?

Почетна дидаскалија своди простор на **сеоски пут, једно дрво и вече**.
Тај простор није реалистички описан свет, већ сценски знак:

- ✓ пут обећава кретање, али ликови остају;
- ✓ дрво означава трајање и могућу обнову;
- ✓ празнина појачава усамљеност.

Какво је време у драми?

Време **пролази**, али се не претвара у напредак. Ликови не могу поуздано да утврде шта се догодило јуче, а обећано „сутра” непрестано одлаже испуњење. Понављање показује старење, телесно пропадање и губитак.

Зашто је песма о псу увод у други чин?

Песма говори о псу који је ушао у кухињу и украо комад хлеба (или кост), након чега га је кувар убио кувачом. Тада су дошли други пси, сахранили га и на његовом гробу подигли споменик са натписом на коме је писало то исто: „*Један пас је ушао у кухињу...*”

Песма се врти у круг јер се завршава стихом који је поново покреће испчетка. То је **метафора за дане Владимира Естрагона који се заувек понављају у чекању Годоа**.

Када Естрагон прекине Владимира у певању, он заправо очајнички покушава да заустави тај језиви круг и побегне од истине да из њихове ситуације нема излаза.

Зашто је чекање истовремено пасивност и начин преживљавања?

Чекање спречава јунаке да изаберу други пут и преузму одговорност, али им истовремено даје привремени циљ, структуру дана и разлог да остану заједно.

Зато је двосмислено: одржава наду, али одлаже живот.

ЛИКОВИ И ОДНОСИ

Нико не може сам — али ни заједништво не укида усамљеност.

Како је окарактерисан Владимир?

Владимир више памти, поставља питања и покушава да успостави ред.

Истрајава у обавези да чекају и заштитнички се односи према Естрагону.

Ипак, ни његово размишљање не постаје одлучујућа акција: свест о положају не доноси излаз.

Зашто Владимир расправља о два разбојника?

Владимир примећује да јеванђелисти не сведоче исто о разбојницима распетим поред Христа и пита се зашто је прихваћена верзија о спасењу једног разбојника јеванђелисте Луке. Тако се већ на почетку поставља питање: како утврђујемо истину ако сведоци различито памте исти догађај?

Како је окарактерисан Естрагон?

Естрагон је више везан за **тело, глад, сан, бол** и **непосредни тренутак** и зато **слабије памти**.

Често жели да оде, али се враћа Владимиру.

Шта је он некада био?

Естрагон у једном тренутку експлицитно тврди да је некада био песник, што шаље снажну и мрачну поруку о положају песника, уметника и саме уметности у модерном, апсурдном свету.

Шта открива успомена на Ајфелову кулу?

Некадашњи друштвени углед: Ликови се сећају времена када су били прихваћени и поштовани у друштву, што је у потпуној супротности са њиховим тренутним стањем.

Пропуштене прилике: Ајфелова кула симболизује модернизацију и оптимизам са почетка 20. века када су имали прилику да спектакуларно, „међу првима“, окончају живот са стилем.

Чињеница да их данас „не би ни пустили горе“ јасно осликава њихову потпуну деградацију и губитак слободе у апсурдном свету у којем се налазе.

*„Били смо господа у оно време.
Сад је већ касно. Не би нас
пустили ни да се попнемо.“*

Да ли су Владимир и Естрагон пријатељи или заробљеници зависности?

Оба тумачења су оправдана.

Они се препиру, вређају, раздвајају и поново грле. Присуство другог ублажава страх од самоће, али истовремено открива немогућност самосталног деловања. Њихово заједништво је и нежност и навика, и спас и ограничење.

Шта Поцо представља — и зашто његова моћ није трајна?

- У првом чину Поцо наступа као самоуверени господар: наређује, једе, говори и контролише Лакија.
- У другом је слеп и зависи од туђе помоћи. Његова промена руши илузију стабилне моћи.

Социолошко тумачење у њему може видети **представника власничке класе**, али то није једино могуће значење.

Шта Лакијев положај и говор откривају?

Лаки је везан, оптерећен пртљагом и говори тек на заповест. Његов дуги монолог почиње као учен говор, а затим се распада у низ фрагмената и понављања. Тако језик, уместо да створи смисао, показује сопствени слом. У другом чину Лаки је нем.

Шта конопац између Поцоа и Лакија материјализује?

Конопац видљиво обликује однос моћи, насиља и зависности. Поцо управља Лакијем, али у другом чину и сам постаје беспомоћан. Њихова веза није равноправна, али је узајамна: господар и слуга не умеју да постоје један без другог.

Коју функцију има Дечак? Шта знамо о њему?

Он доноси обећање да ће Годо доћи сутра, али не препознаје Владимира и не потврђује претходни сусрет. Његова порука не решава ништа: она обнавља наду и омогућава да се чекање настави.

Мотив коза и оваца може представити библијску метафору за Страшни суд, где Бог дели праведнике (овце) од грешника (коза).

Апсурд и неправда: Годо туче дечака који чува козе, а пази оног који чува овце. На питање зашто то ради, дечак одговара: „*Не знам*”. Бекет можда поручује да је виша сила (или Бог) потпуно насумична и неправедна.

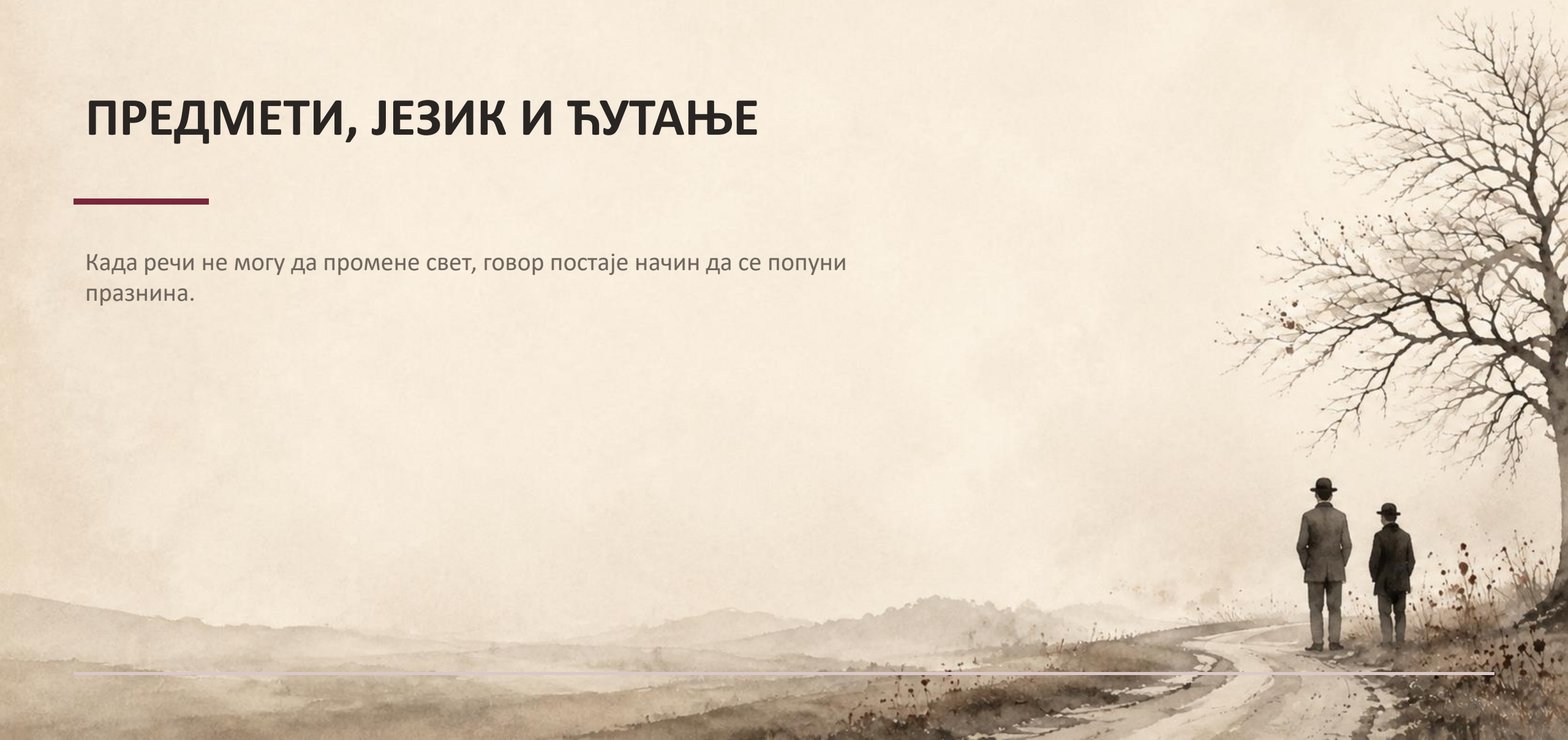
Судбина главних ликова: Владимир је попут спашене „овце” јер и даље верује и нада се., а Естрагон је „коза” – стално је кажњаван, пребијан у јарку и препуштен патњи.

ПРЕДМЕТИ, ЈЕЗИК И ЋУТАЊЕ

Када речи не могу да промене свет, говор постаје начин да се попуни празнина.

Зашто су шешири и ципела више од сценских реквизита?

Естрагон непрестано скида и проверава ципелу, док **Владимир** проверава шешир.

Те радње испуњавају празно време и претварају свакодневицу у ритуал.

Ципела наглашава телесно искуство и бол;

Шешир мишљење и трагање за смислом.

Шта храна говори о слободи избора?

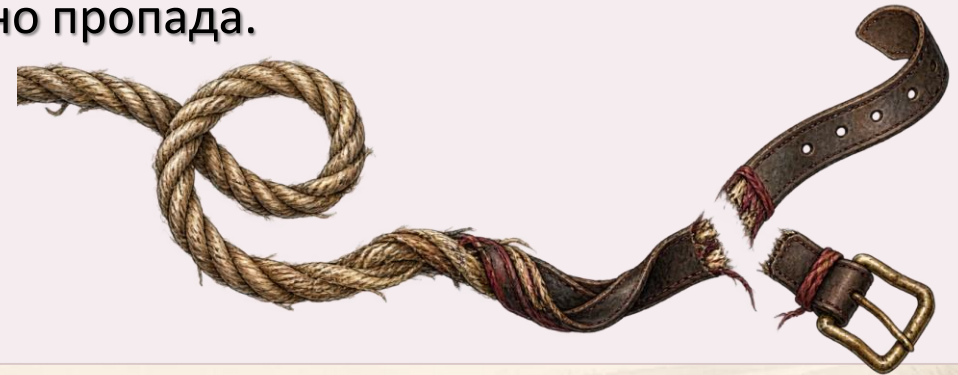
Шаргарепа, репа и ротквица делују као безначајни комични реквизити, али показују живот сведен на најосновније потребе. Естрагон бира само у оквиру онога што Владимир има у џепу: слобода постоји, али је тесна и условљена оскудицом.

Естрагон осећа да све постаје бљутавије што је више једе, док се Владимир навикава на то, што приказује две различите људске реакције на монотонију живота. Када тражи кости које су остале после Поцоовог оброка, глад га доводи у понижавајући положај и открива друштвену хијерархију: један једе, други чека остатке.

Како конопац истовремено означава власт и немоћ?

- Конопац је физички доказ Лакијевог губитка идентитета и људског достојанства. Он не покушава да га скине, већ га прихвата као део своје судбине. У другом чину, када се Поцо и Лаки врате, конопац је знатно краћи. Поцо је сада ослепео, а Лаки га води. Конопац више није само симбол ропства, већ симбол међусобне зависности.
- На крају и првог и другог чина, када схвате да Годо неће доћи и да је живот неподношљиво празан, Диди и Гого размишљају о томе да се обесе о једино дрво на сцени. Прво схватају да немају конопац, па предлажу да се обесе Естрагоновим каишем од панталона. Када у другом чину покушају да искористе каиш и повуку га да провере да ли је јак, каиш пуца. Панталоне спадају Естрагону, а покушај спасења кроз смрт потпуно пропада.

Како Поцоов сат руши привид човекове моћи?

Поцов сат је симбол модерног времена и контроле.

- У првом чину, Поцо је везан за свој златни сат: стално гледа у њега, мери време, израчунава колико је прешао и када мора да крене. То је **илузија човека да влада временом**.
- Поцо одједном схвата да је изгубио сат: панично га тражи, прислоња уво на Естрагонов и Владимиров стомак надајући се да ће чути куцање. Уместо сата он чује откуцаје њихових срца. **Механичко време је небитно у односу на пролазност живота**.
- У другом чину, Поцо се враћа слеп и више нема сат. Када га Владимир и Естрагон питају *када* се нешто десило или *када* је ослепео, Поцо бесно виче: ***Престаните да ме мучите тим вашим временом! ... Једног дана смо се родили, једног дана ћемо умрети, истог дана, истог тренутка...***

Губитак сата симболизује потпуни слом времена у драми. Време за Бекета није линеарно нити мерљиво; оно је кружно, монотono и празно.

Шта повезује Лакијев плес, говор и каснију немост?

- Лакијев „Плес у мрежи” изгледа као покушај тела да се ослободи невидљиве замке: он се креће, али не напредује и остаје везан.
- Када му Поцо нареди да мисли, Лаки изговара дуг говор који почиње ученим формулама, а распада се у фрагменте, понављања и звукове. То није чиста бесмислица: кроз распад се назиру Бог, човек, време и пропадање.
- У другом чину Лаки је нем. Прекомерност речи и потпуно ћутање постају два облика истог неуспеха комуникације.

Лаки прелази пут од роба који још увек покушава нешто да каже, до потпуно ућуткане животиње.

Зашто је ћутање равноправан део дијалога?

Паузе и ћутање показују границе језика.

Ликови говоре да би избегли празнину и самоћу, али разговор непрестано посустаје. Тишина зато није одсуство драме: она је тренутак у коме гледалац најјасније осећа оно што речи не успевају да објасне.

Како понављање разара сигурност језика?

Реченице, питања и одговори враћају се у измењеним облицима. Ликови заборављају, противрече себи и понављају већ изговорено.

Језик од средства споразумевања постаје доказ несигурности памћења и идентитета.

Зашто је драма истовремено комична и трагична?

Кловновски покрети, замена шешира, падови и неспоразуми изазивају смех, али испод њих су глад, бол, страх, старење...

Комично не поништава трагично; оно омогућава да се неподношљива ситуација издржи.

Да ли се смејемо јунацима или сопственој немоћи коју у њима препознајемо?

КО ЈЕ ГОДО?

Добро тумачење не затвара симбол — оно показује шта текст омогућава,
а шта не доказује.

Ко или шта може бити Годо?

Годо може означавати спасење, смисао, Бога, будућност, ауторитет, посао или решење које очекујемо споља.

Међутим, драма не потврђује ниједну од тих могућности као коначну. Неодређеност Годоа није недостатак који треба исправити, већ средишњи поступак дела.

У једном интервјуу, у свом стилу Бекет је изјавио :
“Ја не знам ко је Годо. Да сам то знао, ја бих написао.”

Да ли Годо сигурно представља Бога?

Религијско тумачење је могуће: говори се о спасењу, разбојницима из Јеванђеља, дрвету и гласнику. Ипак, име Годо не сме се једноставно изједначити са Богом.

Бекет је одбијао такво свођење: *Да је Годо Бог, ја бих га назвао тим речима.*

- Егзистенцијално читање истиче чекање и питање смисла;
- религијско — спасење и одлагање доласка;
- социолошко — моћ, потчињавање и маргинализоване људе;
- политичко и историјско — искуство несигурности и насиља XX века.

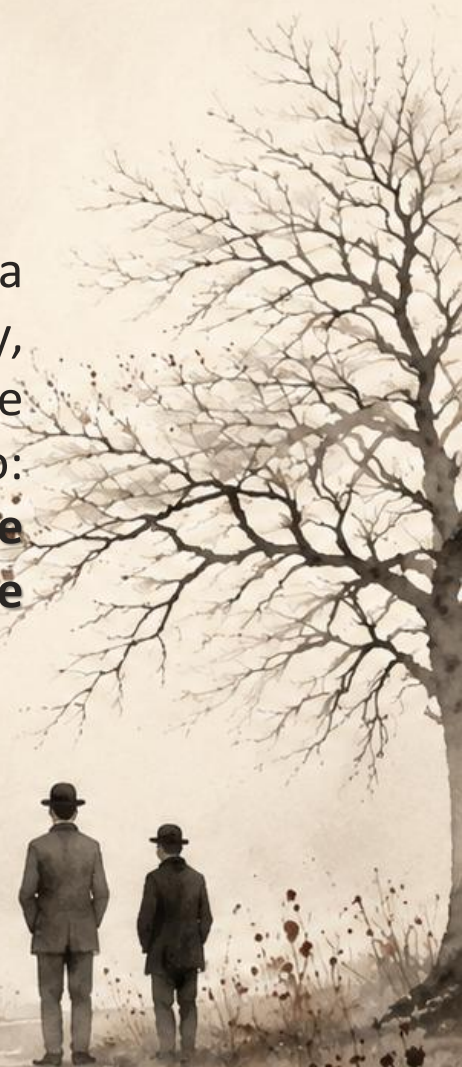
Ниједно не треба прогласити једином ауторовом поруком.

Шта завршна дидаскалија говори о слободи и одговорности?

„Хајдемо. — Не мичу се с места.”

Раскорак између речи и поступка сажима целу драму. Јунаци формулишу одлуку, али је не извршавају. Завршетак зато не значи да се ништа није догодило: **гледалац је препознао образац у коме нада може постати изговор за одлагање сопственог избора.**

Може ли човек заиста живети ако стално очекује да решење дође споља?

Бекет не даје коначан одговор. Драма показује цену одлагања: време пролази, тело слаби, а одлука изостаје, али показује и да нада и присуство другог омогућавају човеку да издржи.

Можда Годо никада неће доћи, али док чекају, Владимир и Естрагон један другоме омогућавају да издрже чекање.

